

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

УДК 330.338.012:633

В.С. Садчиков, аспірант

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

**ДИНАМІКА ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОСЛИННИЦТВА****В.С. Садчиков**, аспирант

Черниговский национальный технологический университет, г. Чернигов, Украина

**ДИНАМИКА И ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ОРГАНИЗАЦИОННО-
ЭКОНОМИЧЕСКОГО ОБЕСПЕЧЕНИЕ РАСТЕНИЕВОДСТВА****Victor Sadchykov**, PhD student

Chernihiv National University of Technology, Chernihiv, Ukraine

**DYNAMICS AND TRENDS OF THE DEVELOPMENT OF ORGANIZATIONAL
AND ECONOMIC PROVISION OF A CROP INDUSTRY**

Розглянуто найважливіші показники аналізу та оцінювання динаміки виробництва і реалізації продукції рослинництва. Досліджено конкурентоспроможність експорту та імпорту продукції рослинництва. Виявлено основні особливості функціонування рослинництва. Проведено порівняльний аналіз економічного забезпечення рослинництва та визначено головні фактори, які вплинули на загальні показники економічного стану та динаміки розвитку рослинництва.

Ключові слова: аграрне виробництво, рослинництво, організаційно-економічне забезпечення, сільське господарство, конкурентоспроможність, економічний розвиток.

Рассмотрены важнейшие показатели анализа и оценки динамики производства и реализации продукции растениеводства. Исследована конкурентоспособность экспорта и импорта продукции растениеводства. Выявлены основные особенности функционирования растениеводства. Проведен сравнительный анализ экономического обеспечения растениеводства и определены главные факторы, которые повлияли на общие показатели экономического состояния и динамики развития растениеводства.

Ключевые слова: аграрное производство, растениеводство, организационно-экономическое обеспечение, сельское хозяйство, конкурентоспособность, экономическое развитие.

The article describes the main performance analysis and evaluation of the dynamics of production and sales of crop industry. Competitiveness of exports and imports of crop production are investigated. The basic features of the functioning of the crop industry are discovered. The comparative analysis of economic support crop industry are conducted and the main factors are discovered that affected the overall performance of economic status and dynamics of the plant.

Key words: agricultural production, crop production, organizational and economic security, agriculture, competitiveness, economic development.

Постановка проблеми. Сільське господарство посідає важливе місце у структурі розвитку національної економіки України та виконує такі найважливіші завдання:

- забезпечує населення країни високоякісною продукцією, виступаючи в ролі гаранта продовольчої безпеки;
- зберігає та примножує природний, трудовий, виробничий потенціал для задоволення регіональних потреб продукцією сільського господарства, забезпечення потреб певної частини загальнодержавного ринку експорту сільськогосподарських товарів;
- розвиває спеціалізацію виробництва аграрного продукту до оптимальних показників провідних сільськогосподарських держав;
- впроваджує інтенсифікацію виробництва сільськогосподарської продукції на основі модернізації виробничо-технічної бази аграрних підприємств та досягнень науково-технічного прогресу (системно-комплексне переоснащення аграрної галузі агрегатами нового покоління для забезпечення ефективного зростання продуктивності праці та економії матеріальних ресурсів).

Продукція сільського господарства є основною ресурсною складовою у багатьох галузях національного господарства, саме від цінової політики держави в галузі сільського господарства (рівень доступності кінцевого аграрного продукту) залежить забезпечення населення та підприємства аграрною продукцією, що у свою чергу є одним з ключових завдань.

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий внесок у дослідження організаційно-економічного забезпечення рослинництва зробили такі закордонні та вітчизняні учених-економісти, як: В.Г. Андрійчук, І.В. Багров, А.І. Базилевич, О.І. Барановський, М.А. Бендиків, П.С. Березівський, Л.М. Березіна, Б.Л. Беренштейн, М.П. Бутко, В.Я. Горфинкель, О.Д. Данілова, С.І. Дем'яненко, П.В. Коваль, М.В. Лук'яненко, Т.А. Мареніч, В.Я. Месель-Веселяк, Ю.П. Оніскіна, А.Ф. Павленко, А.М. Поручник, П.Т. Саблук, В.С. Савчук, О.С. Федонін, М.М. Федорова, В.Г. Чабан, Т.С. Яковенко та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте слід зазначити, що дослідження проблем динаміки та тенденцій розвитку рослинництва в розрізі їх організаційно-економічного забезпечення як визначального чинника сталого розвитку ще не одержало достатнього теоретичного обґрунтування.

Мета статті. Головна мета цієї роботи полягає у дослідженні основних показників аналізу та оцінювання динаміки виробництва та реалізації продукції рослинництва, дослідженні конкурентоспроможності експорту та імпорту продукції рослинництва та виявленні особливостей функціонування рослинництва в умовах прискорення інтеграційних процесів.

Виклад основного матеріалу. Важливу економічну роль у розвитку сільського господарства відіграє рослинництво. Галузь рослинництва виробляє в середньому понад 40 % всієї сільськогосподарської продукції країни. Від рівня розвитку підприємств рослинництва залежить і рівень розвитку тваринництва. До цієї галузі сільського господарства відносять зернові та зернобобові культури, кормові культури (коренеплоди), овоче-баштанні культури, картоплю, а також технічні культури [1].

Провідна роль у структурі рослинництва належить зерновому господарству. Саме зернові культури займають майже 55 % від загальної посівної площі.

Підприємства рослинництва знаходяться переважно в лісостепових і степових районах України.

На економічний стан підприємств рослинництва безпосередньо впливають показники обсягу виробництва й обсягу реалізації продукції, які є взаємозалежними.

У сучасних економічних умовах обмежених виробничих можливостей і необмеженого попиту на перше місце слід ставити обсяг виробництва продукції рослинництва [2].

У ситуації посилення конкурентної боротьби на аграрному ринку виробництво продукції рослинництва визначає обсяг продажів і навпаки, можливий обсяг продажів є основою розроблення виробничої програми аграрного підприємства рослинництва. Аграрне підприємство має виробляти тільки ті товари і в такому обсязі, які воно може реалізувати [3].

Темпи зростання обсягу виробництва і реалізації продукції рослинництва, підвищення її якості безпосередньо впливають на величину витрат, прибуток і рентабельність аграрного підприємства. Тому аналіз цих показників має важливе значення.

Основні завдання аналізу економічного стану та динаміки розвитку рослинництва:

- аналіз та оцінювання динаміки виробництва і реалізації продукції рослинництва;
- дослідження конкурентоспроможності експорту та імпорту продукції рослинництва;
- особливості функціонування рослинництва;
- проведення порівняльного аналізу економічного забезпечення рослинництва;
- виявлення основних факторів, які вплинули на загальні показники економічного стану та динаміки розвитку рослинництва.

1. Аналіз та оцінювання динаміки виробництва і реалізації продукції рослинництва.

Відобразимо структуру реалізації продукції рослинництва у сільськогосподарських підприємствах (рис. 1–4).

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

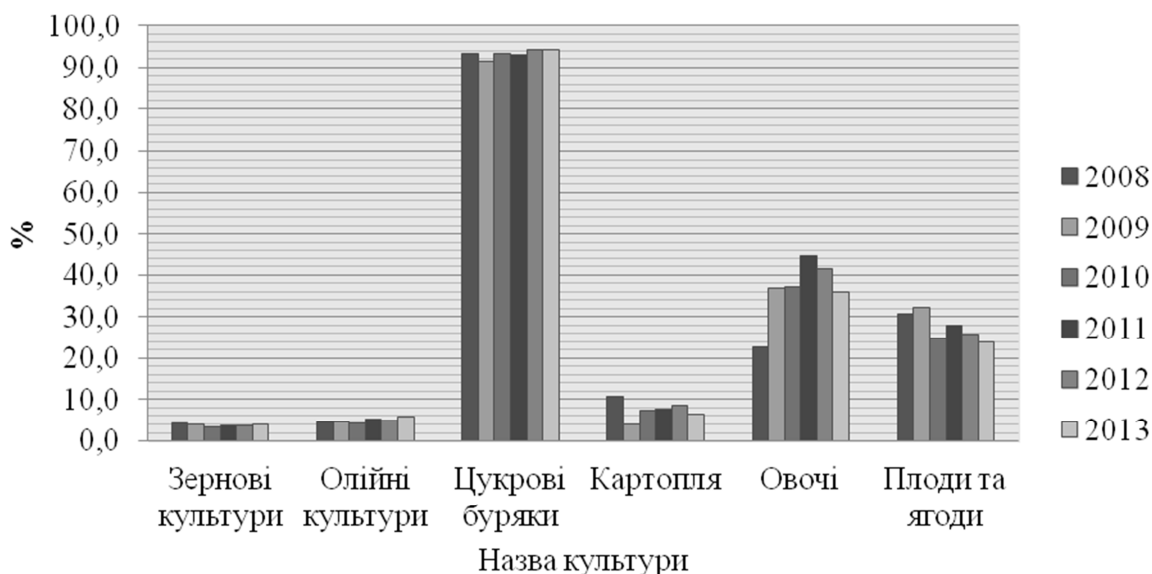

Рис. 1. Структура реалізації продукції рослинництва переробним підприємствам (2008–2013), %

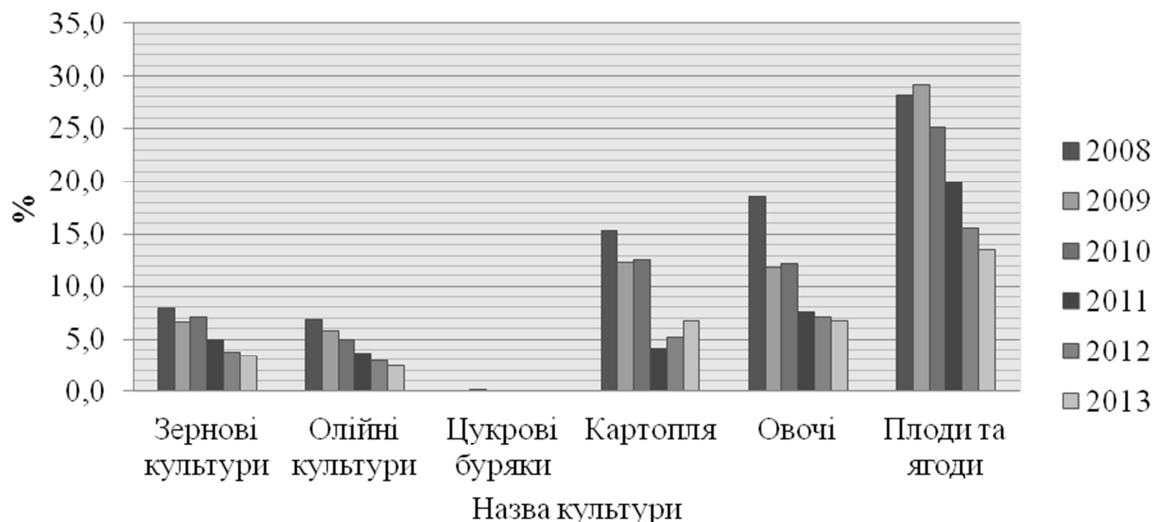

Рис. 2. Структура реалізації продукції рослинництва на ринку (2008–2013), %

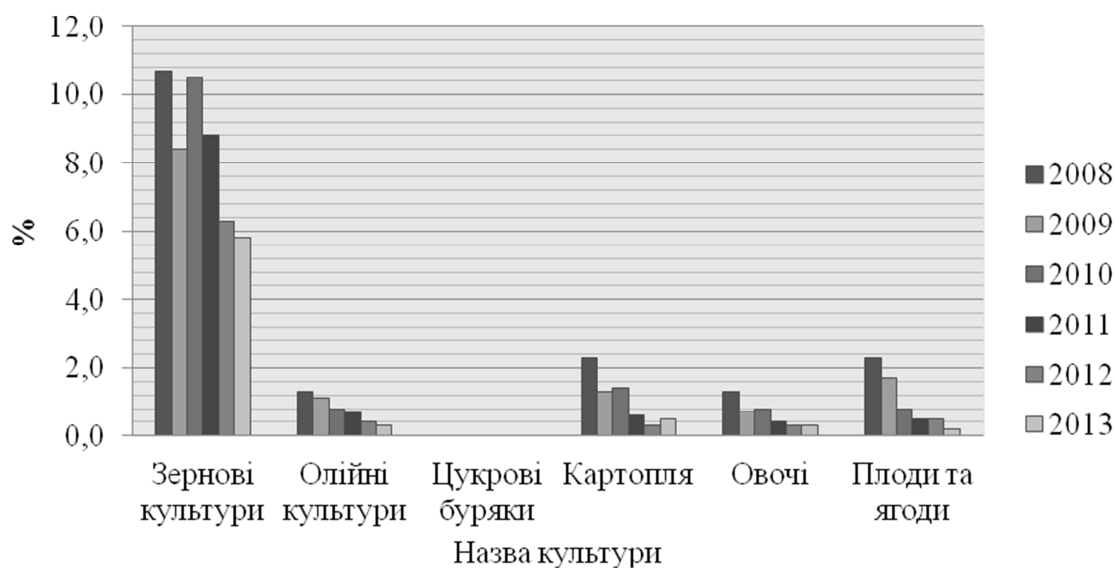

Рис. 3. Структура реалізації продукції рослинництва населенню (2008–2013), %

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

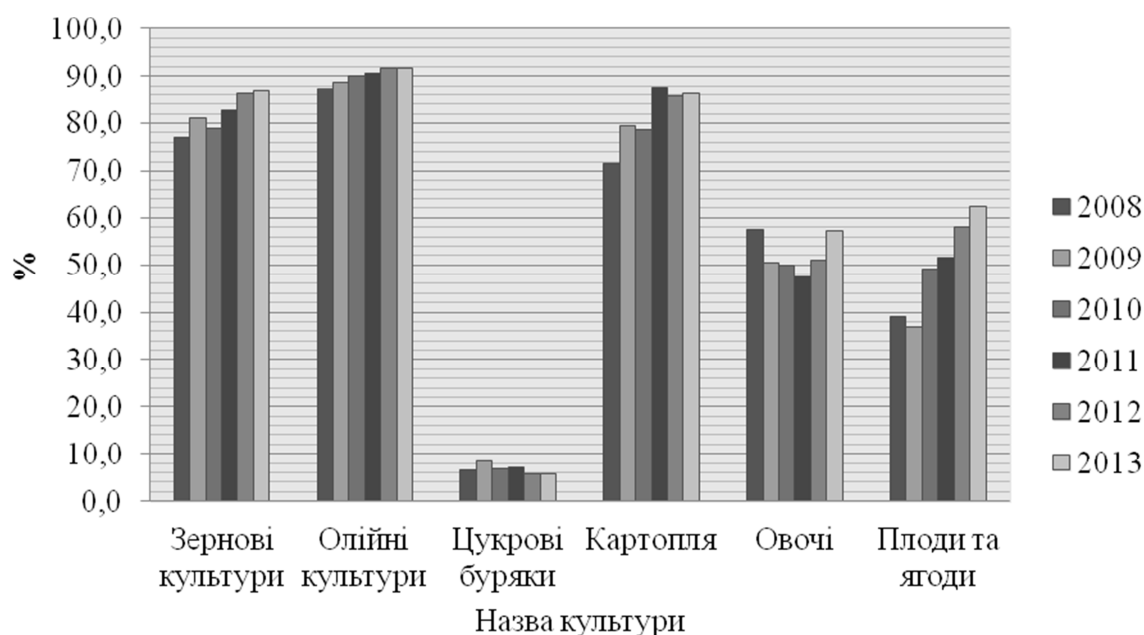

Рис. 4. Структура реалізації продукції рослинництва за іншими напрямками (2008–2013), %

Як видно із рис. 1–4, найкраща реалізація виробництва цукрових буряків протягом досліджуваного періоду відбувається переробними підприємствами. Найкраща реалізація виробництва плодів та ягід протягом досліджуваного періоду відбувається на ринку.

Всі інші культури найкращим чином реалізуються за іншими напрямками. Найгірші обсяги реалізації продукції рослинництва – населенню.

Аналіз динаміки обсягу випуску та реалізації продукції здійснюється за допомогою ланцюгових темпів зростання (приросту) (табл. 1, 2, 3).

Таблиця 1

Динаміка виробництва та реалізації зернових культур та цукрових буряків (2008–2013 рр.), тис. т

Роки	Виробництво	Темпи зростання, %	Реалізація	Темпи зростання, %	Виробництво	Темпи зростання, %	Реалізація	Темпи зростання, %
2008	53 290	100,00	24 763,1	100,00	13 438	100,00	10 543,3	100,00
2009	46 028	86,37	31 686,3	127,96	10 067	74,91	6347,5	60,20
2010	39 271	85,32	23 661,7	74,67	13 749	136,57	9767,5	153,88
2011	56 747	144,50	28 609,0	120,91	18 470	134,34	11 873,4	121,56
2012	46 216	81,44	33 668,8	117,69	18 439	99,83	10 816,9	91,10
2013	63 051	136,43	38 344,6	113,89	10 789	58,51	5633,5	52,08

З табл. 1 видно, що за шість років обсяг виробництва зернових культур зріс на 9761 тис. т, а обсяг реалізації збільшився на 13581,5 тис. т. Результати зіставлення ланцюгових показників зростання обсягів виробництва зернових культур з аналогічними показниками обсягів її реалізації свідчать, що за період, який досліджується, темпи реалізації продукції в середньому перевищували темп її виробництва.

Обсяг виробництва цукрових буряків зменшився на 2649 тис. т, а обсяг реалізації зменшився на 4909,8 тис. т. Результати зіставлення ланцюгових показників зростання обсягів виробництва цукрових буряків з аналогічними показниками обсягів її реалізації свідчать, що за період, який досліджується, темпи реалізації продукції в середньому були меншими за темпи виробництва.

Таблиця 2

Динаміка виробництва та реалізації соняшнику та картоплі (2008–2013 рр.), тис. т

Роки	Виробництво	Темпи зростання, %	Реалізація	Темпи зростання, %	Виробництво	Темпи зростання, %	Реалізація	Темпи зростання, %
2008	6526	100,00	5541,9	100,00	19 545	100,00	257,0	100,00
2009	6364	97,52	7239,2	130,63	19 666	100,62	306,3	119,18
2010	6772	106,41	7756,7	107,15	18 705	95,11	290,7	94,91
2011	8671	128,04	7907,5	101,94	24 248	129,63	349,3	120,16
2012	8387	96,72	10 784,8	136,39	23 250	95,88	437,8	125,34
2013	11 051	131,76	12 186,2	112,99	22 259	95,74	459,5	104,96

З табл. 2 видно, що за шість років обсяг виробництва соняшнику збільшився на 4525 тис. т, а обсяг реалізації збільшився на 6644,3 тис. т. Результати зіставлення ланцюгових показників зростання обсягів виробництва соняшнику з аналогічними показниками обсягів її реалізації свідчать, що за період, який досліджується, темпи реалізації продукції в середньому перевищували темпи виробництва.

Обсяг виробництва картоплі збільшився на 2714 тис. т, а обсяг реалізації збільшився на 202,5 тис. т. Результати зіставлення ланцюгових показників зростання обсягів виробництва картоплі з аналогічними показниками обсягів її реалізації свідчать, що за період, який досліджується, темпи реалізації продукції в середньому перевищували темпи виробництва.

Таблиця 3

Динаміка виробництва та реалізації овочів та плодів та ягід (2008–2013 рр.), тис. т

Роки	Виробництво	Темпи зростання, %	Реалізація	Темпи зростання, %	Виробництво	Темпи зростання, %	Реалізація	Темпи зростання, %
2008	7965	100,00	550,6	100,00	1504	100,00	190,6	100,00
2009	8341	104,72	807,1	146,59	1618	107,58	180,5	94,70
2010	8122	97,37	646,0	80,04	1747	107,97	230,8	127,87
2011	9833	121,07	900,0	139,32	1896	108,53	230,1	99,70
2012	10 017	101,87	961,6	106,84	2009	105,96	283,8	123,34
2013	9873	98,56	885,9	92,13	2295	114,24	341,9	120,47

З табл. 3 видно, що за шість років обсяг виробництва овочів збільшився на 1908 тис. т, а обсяг реалізації – на 335,3 тис. т.

Результати зіставлення ланцюгових показників зростання обсягів виробництва овочів з аналогічними показниками обсягів її реалізації свідчать, що за період, який досліджується, темпи реалізації продукції в середньому перевищували темпи виробництва. Обсяг виробництва плодів та ягід збільшився на 791 тис. т, а обсяг реалізації збільшився на 151,3 тис. т. Результати зіставлення ланцюгових показників зростання обсягів виробництва плодів та ягід з аналогічними показниками обсягів її реалізації свідчать, що за період, який досліджується, темпи реалізації продукції в середньому перевищували темпи виробництва.

2. Дослідження конкурентоспроможності експорту та імпорту продукції рослинництва.

Експорт та імпорт продукції рослинництва – основні напрямки торгівлі в агропромисловому комплексі України. Нижче наведемо товарну структуру імпортової та експортної складової продукції рослинництва (рис. 5, 6).

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

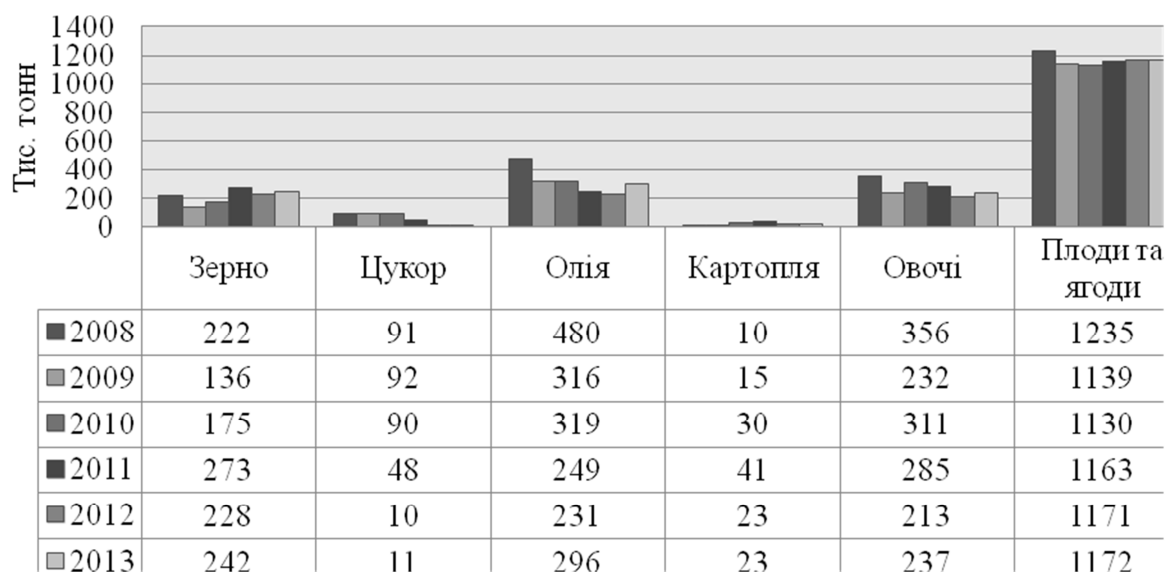

Рис. 5. Структура імпорту продукції рослинництва (2008–2013 рр.), тис. т

Як бачимо з рис. 5, найбільшою складовою імпорту продукції рослинництва є плоди та ягоди (більше 1100 тис. тонн на рік). На другому місці по імпорту залишається протягом досліджуваного періоду олія, імпорт якої за рік становив не менше 200 тис. тонн. Найменша потреба в імпорті продукції рослинництва – картопля, її щорічний обсяг імпорту не перевищував 41 тис. тонн.

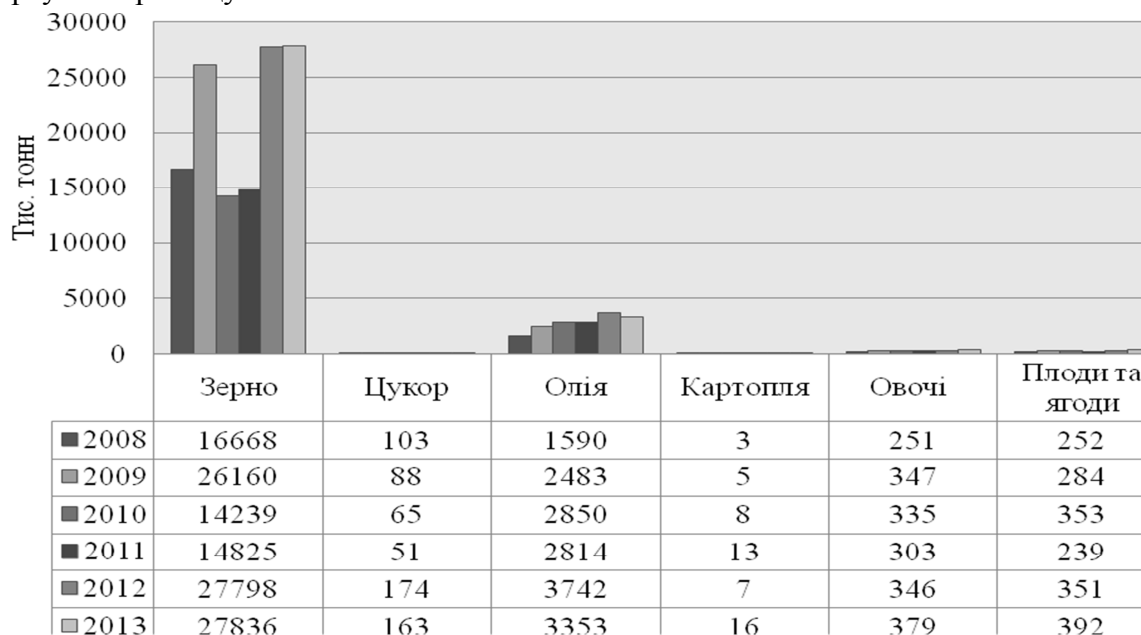

Рис. 6. Структура експорту продукції рослинництва (2008–2013 рр.), тис. т

Як бачимо з рис. 6, найбільшою складовою експорту продукції рослинництва є зерно (більше 14000 тис. тонн на рік).

На другому місці по експорту залишається протягом досліджуваного періоду олія, експорт якої за рік становив не менше 1500 тис. тонн.

Найменша потреба в експорті продукції рослинництва – картопля, її щорічний обсяг експорту не перевищував 13 тис. тонн.

Проаналізувавши структуру експорту та імпорту продукції рослинництва, побудуємо таблицю рівня самозабезпеченості основними видами продукції рослинництва (табл. 4).

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Таблиця 4

Рівень самозабезпеченості основними видами продукції рослинництва (2008–2013 рр.), %

Назва продукції	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Зерно	198,2	176,5	144,1	192,9	161,0	221,0
Картопля	102,2	100,9	97,7	110,0	98,4	97,2
Овочі	107,4	107,8	100,0	105,3	105,8	101,2
Плоди та ягоди	72,2	74,2	73,7	74,0	71,8	81,0

Як видно із табл. 4, найменшу забезпеченість показували плодови та ягідні підприємства (не більше 75 %).

Найкраща забезпеченість – зернові підприємства (понад 220 % протягом досліджуваного періоду).

3. Особливості функціонування підприємств рослинництва.

Дослідимо кількість діючих сільськогосподарських підприємств за досліджуваний період (табл. 5).

Таблиця 5

Кількість діючих сільськогосподарських підприємств (2008-2013 рр.)

№	Назва форми господарюючого суб'єкта	2008		2009		2010		2011		2012		2013	
		одиниць	у % до заг. к-сті	одиниць	у % до заг. к-сті	одиниць	у % до заг. к-сті	одиниць	у % до заг. к-сті	одиниць	у % до заг. к-сті	одиниць	у % до заг. к-сті
1	Господарські товариства	7879	13,3	7819	13,7	7769	13,8	7757	13,8	8121	14,5	8245	14,8
2	Приватні підприємства	4326	7,3	4333	7,6	4243	7,5	4140	7,4	4183	7,5	4095	7,4
3	Виробничі кооперативи	1101	1,9	1001	1,7	952	1,7	905	1,6	856	1,6	809	1,5
4	Фермерські господарства	43894	74,3	42101	73,7	41726	73,8	41488	73,9	40732	72,9	40752	73,2
5	Державні підприємства	354	0,6	345	0,6	322	0,6	311	0,6	294	0,5	269	0,5
6	Підприємства інших форм господарювання	1505	2,6	1553	2,7	1481	2,6	1532	2,7	1680	3	1460	2,6
Усього		59059	100	57152	100	56493	100	56133	100	55866	100	55630	100

За досліджуваний період з 2008 по 2013 рік кількість діючих підприємств постійно зменшується.

Найгірша ситуація за кількістю підприємств спостерігалася в 2009 році (зменшення на 1907 штук, або на 3,34 %) у порівнянні з 2008 роком.

Надалі, як видно із табл. 5 та рис. 7, загальна кількість сільськогосподарських підприємств зменшувалася менш відчутними темпами. Так, у 2010 році відбулося зменшення на 659 од. (1,17 %), у 2011 році – на 360 од. (0,64 %) та у 2012 році – на 267 од. (0,48 %), у 2013 році – лише на 236 од.

За цей період кількість господарських товариств до 2012 року зменшувалась невеликими темпами, а саме: 2009 – зменшення на 0,77 %, 2010 – на 0,64 %, 2011 – на 0,15 %. Ситуація за 2012 рік показує нам збільшення кількості господарських товариств на 4,48 %, що є позитивним результатом розвитку економіки сільського господарства в Україні.

Кількість приватних підприємств за 2009 рік збільшилась на 0,16 %, за 2010 рік зменшилась на 2,12 %, в 2011 році відбувся ще більший спад за кількістю приватних підприємств, а саме на 2,49 %, у період з 2012 року відбулося збільшення кількості приватних підприємств на 1,03 %.

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

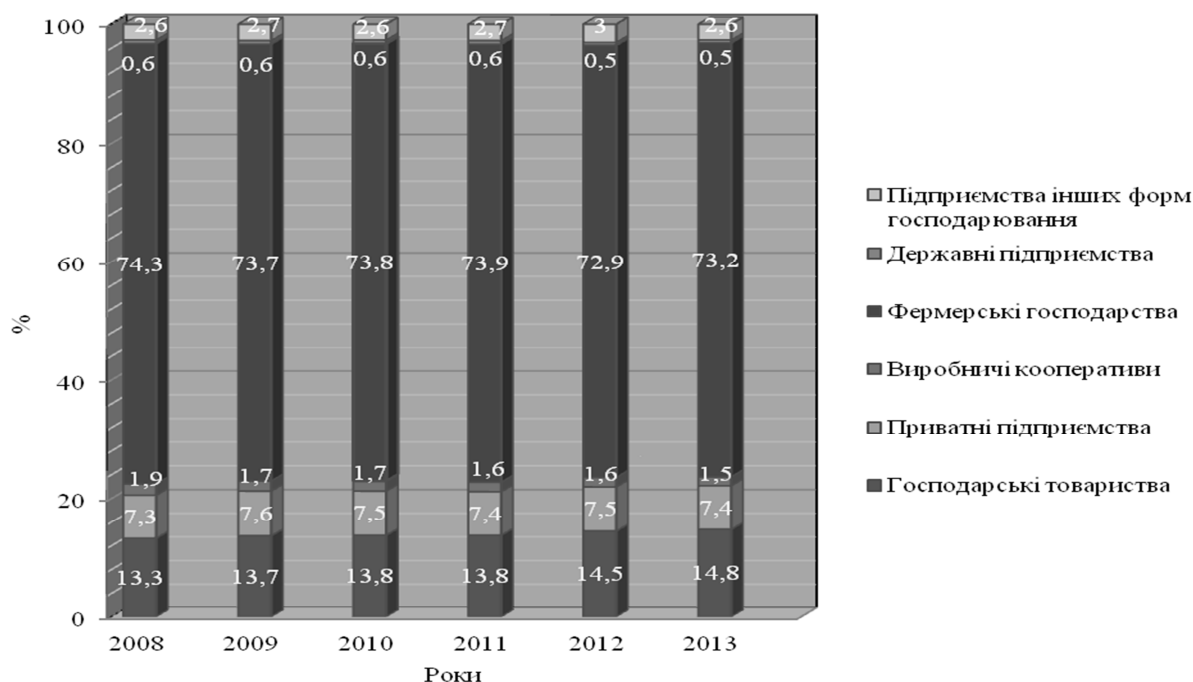

Рис. 7. Кількість діючих сільськогосподарських підприємств, %

Виробничі кооперативи протягом досліджуваного періоду показують стійку позицію зменшення їх кількості: 2009 рік – на 10 %, 2010 рік – на 5,15 %, 2011 рік – на 5,19 %, 2012 рік – на 5,72 %.

Кількість фермерських господарств за 2009 рік зменшилась на 4,26 %, за 2010 рік – на 0,9 %, за 2011 рік – на 0,57 %, за 2012 рік – на 1,86 %.

Державні підприємства у своїй кількості за 2009 рік зменшились на 2,61 %, за 2010 рік – на 7,14 %, за 2011 рік – на 3,54 %, за 2012 рік – на 5,78 %.

Підприємства інших форм господарювання в галузі сільського господарства показали зростання їх кількості протягом 2011–2012 рр. (2011 – на 3,32 %, 2012 – на 8,81 %) та зменшення протягом 2009–2010 рр. (2009 – на 3 %, 2010 – на 4,86 %).

Частка діючих підприємств у відсотках до загальної кількості протягом досліджуваного періоду залишилась практично однаковою.

4. Проведення порівняльного аналізу економічного забезпечення рослинництва.

Розглянемо більше детально технічне забезпечення підприємств рослинництва (табл. 6).

Таблиця 6

Парк тракторів, зернозбиральних комбайнів та вантажних автомобілів сільськогосподарських підприємств (2008–2013 рр.), тис. шт

Рік	Трактори	Зернозбиральні комбайни	Вантажні автомобілі
2008	177	39	115
2009	169	38	109
2010	151	33	104
2011	147	32	101
2012	151	32	96
2013	146	30	99

Як видно із табл. 6, парк тракторів за досліджуваний період зменшився на 34 тис. шт (або на 17,51 %), кількість зернозбиральних комбайнів теж зменшилась на 9 тис. шт (або на 30,00 %), вантажні автомобілі зменшились на 16 тис. шт (або на 16,16 %).

Розглянемо структуру витрат на виробництво продукції рослинництва у сільськогосподарських підприємствах (табл. 7).

Таблиця 7

Структура витрат на виробництво продукції рослинництва у сільськогосподарських підприємствах (2008–2013 рр.), %

Витрати	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Усього витрати	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Витрати на оплату праці	10,2	9,3	8,6	8,8	9,5	7,1
Відрахування на соціальні заходи	2,5	2,8	3,1	2,9	3,5	2,6
Матеріальні витрати	67,9 (100,0)	65,5 (100,0)	65,9 (100,0)	68,2 (100,0)	64,7 (100,0)	66,0 (100,0)
у тому числі на:						
насіння і посадковий матеріал	18,2	17,9	18,4	17,1	19,4	19,1
корми	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
іншу продукцію	0,9	0,9	0,9	0,9	1,9	0,9
міндобрива	26,0	25,8	24,4	25,1	24,0	24,4
нафтопродукти	22,2	20,1	20,2	20,4	18,7	18,0
електроенергію	1,5	1,6	1,6	1,5	1,3	1,5
паливо	1,4	1,5	1,3	1,5	1,6	1,7
запчастини, ремонтні та будівельні матеріали	8,6	9,4	8,9	8,6	8,6	8,0
оплату робіт та послуг, виконаних сторонніми організаціями	21,2	22,7	24,3	24,9	24,5	26,4
Амортизація основних засобів	5,6	6,6	5,9	5,4	5,7	5,8
Інші витрати	13,8 (100,0)	15,8 (100,0)	16,5 (100,0)	14,7 (100,0)	16,7 (100,0)	18,4 (100,0)
з них орендна плата за:						
земельні паї	60,7	64,9	63,6	61,3	64,7	66,9
майнові паї	1,0	0,7	0,8	0,5	0,4	0,4

Як видно із табл. 7, витрати на оплату праці зменшуються, їх мінімальне значення становило в 2011 році (8,8 %), максимальне значення становило 10,2 % (2008 рік). Відрахування на соціальні заходи збільшилися в порівнянні з 2008 роком і становили 3,5 % від суми загальних витрат (2012 рік), тоді як мінімальне значення було 2,5 % (2008 рік). Матеріальні витрати в середньому залишились на тому ж рівні (65 %), та їх структура загалом коливалася в межах середніх значень кожного з показників за досліджуваний період. Показник амортизації основних засобів у середньому становив не менше 5,6 % протягом усього періоду з 2008 по 2012 роки. Зріс показник інших витрат на 2,9 % у порівнянні із 2008 роком. На 4,7 % (2012 рік) піднялася орендна плата за земельні паї в порівнянні із 2008 роком.

Розглянемо детальніше структуру посівних площ (рис. 8).

Структура посівних площ зернових культур за 6 років не перевищувала 16500 тис. га, а в порівнянні 2012 року з 2008 роком зменшилась на 187 тис. га. Мінімальне значення становило 15 090 тис. га у 2010 році, максимальний розмір посівної площі для зернових культур становив 15 837 тис. га у 2009 році.

Структура посівних площ цукрових буряків за 5 років не перевищувала 600 тис. га, а в порівнянні 2012 року з 2008 роком збільшилась на 78 тис. га. Мінімальне значення становило 322 тис. га у 2009 році, максимальний розмір посівної площі для цукрових буряків становив 501 тис. га у 2010 році.

Структура посівних площ соняшнику за 5 років не перевищувала 5200 тис. га, а в порівнянні 2012 року з 2008 роком збільшилась на 888 тис. га. Мінімальне значення становило 4232 тис. га у 2009 році, максимальний розмір посівної площі для соняшнику становив 5194 тис. га у 2012 році.

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

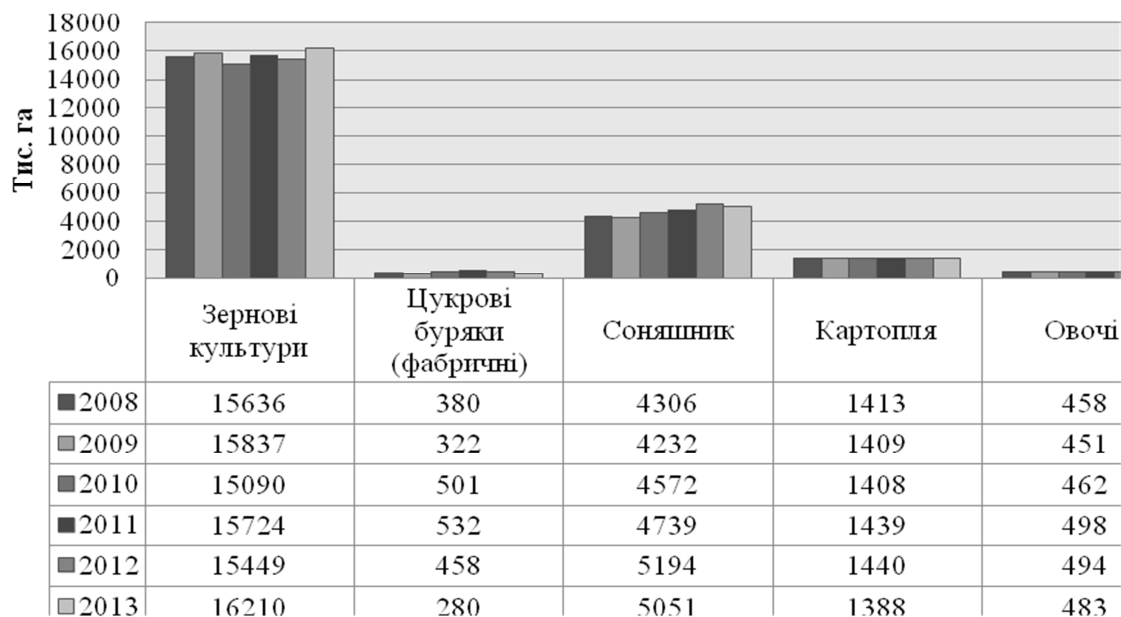

Рис. 8. Посівні площі основних сільськогосподарських культур (2008–2013 рр.), тис. га

Структура посівних площ картоплі за 6 років не перевищувала 1500 тис. га, а в порівнянні 2012 року з 2008 роком збільшилась на 27 тис. га. Мінімальне значення становило 1408 тис. га у 2008 році, максимальний розмір посівної площі для картоплі становив 1440 тис. га у 2012 році.

Структура посівних площ овочів за 5 років не перевищувала 500 тис. га, а в порівнянні 2012 року з 2008 роком збільшилась на 36 тис. га. Мінімальне значення становило 451 тис. га у 2009 році, максимальний розмір посівної площі для картоплі становив 498 тис. га у 2011 році.

Розглянемо урожайність основних сільськогосподарських культур (табл. 8).

Таблиця 8

Урожайність основних сільськогосподарських культур (2008–2013 рр.), з 1 га; ц

Роки	Зернові культури	Цукрові буряки	Соняшник	Картопля	Овочі	Плоди та ягоди
2008	34,6	356,0	15,3	139,0	174,0	64,4
2009	29,8	315,0	15,3	139,0	183,0	70,7
2010	26,9	279,0	15,0	132,0	147,0	78,2
2011	37,0	363,0	18,4	168,0	195,0	84,9
2012	31,2	411,0	16,5	161,0	199,0	89,9
2013	39,9	399,0	21,7	160,0	200,0	103,5

Як видно із табл. 8, урожайність зернових культур поступово зменшується, якщо порівнювати показник 2008 (34,6 ц/га) та 2012 (31,2 ц/га) років. Мінімальне значення становило 26,9 ц/га у 2010 році, максимальне значення становило 39,9 ц/га у 2013 році.

Урожайність цукрових буряків поступово збільшується, якщо порівнювати показник 2008 (356,0 ц/га) та 2012 (411,0 ц/га) років. Мінімальне значення становило 279,0 ц/га у 2010 році, максимальне значення становило 411 ц/га у 2012 році.

Урожайність соняшнику також поступово збільшується, якщо порівнювати показник 2008 (15,3 ц/га) та 2012 (16,5 ц/га) років. Мінімальне значення становило 15,0 ц/га у 2010 році, максимальне значення становило 21,7 ц/га у 2013 році.

Урожайність картоплі збільшується, якщо порівнювати показник 2008 (139,0 ц/га) та 2012 (161,0 ц/га) років. Мінімальне значення становило 132,0 ц/га у 2010 році, максимальне значення становило 168 ц/га у 2011 році.

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Урожайність овочів збільшується, якщо порівнювати показник 2008 (174,0 ц/га) та 2012 (199,0 ц/га) років. Мінімальне значення становило 147,0 ц/га у 2010 році, максимальне значення становило 200 ц/га у 2013 році.

Урожайність плодів та ягід збільшується, якщо порівнювати показник 2008 (64,4 ц/га) та 2012 (89,9 ц/га) років. Мінімальне значення становило 64,4 ц/га у 2008 році, максимальне значення становило 103,5 ц/га у 2013 році.

Проаналізуємо показники капітальних інвестицій у галузь рослинництва в порівнянні з іншими галузями економіки (табл. 9).

Таблиця 9

Показники капітальних інвестицій за 2008–2013 роки, %

Галузі	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Сільське господарство (у розрізі галузі рослинництва)	7,2	6,2	7,2	7,7	6,6	7,1
Промисловість	32,9	38,0	34,2	36,2	35,1	39,5
Будівництво	5,3	3,5	2,9	3,6	12,7	17,3
Торгівля	10,6	9,3	6,9	7,3	8,5	8,4
Діяльність транспорту та зв'язку	14,0	16,2	17,0	16,5	13,5	7,0
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	21,0	16,9	21,7	17,7	12,3	0,9
Інші види діяльності	9,0	9,9	10,1	11,0	11,3	19,8

Як видно із табл. 9, показники капітальних інвестицій у галузь рослинництва в загальній структурі інвестицій становлять не більше 7,7 %, що є досить низьким показником. Можна зробити висновок, що інвестиційна активність галузі рослинництва, як і інвестиційна активність галузі сільського господарства, досить низька, що свідчить про проведення неефективної інвестиційної аграрної політики та низького впровадження нових технологій у підприємства цієї галузі.

5. Виявлення основних факторів, які вплинули на загальні показники економічного стану та динаміки розвитку галузі рослинництва.

Фактори, які впливають на економічний стан розвитку галузі рослинництва [4; 5]:

- відсутність зростання ефективності використання виробничих факторів;
- зростання обсягів споживаної сировини;
- незмінна структура продукції;
- кризові явища в економіці;
- відсутність режиму економії витрат аграрних підприємств;
- відсутність удосконалення організації праці і технологій вирощування продукції рослинництва;
- нераціональне використання природних ресурсів.

Висновки і пропозиції. Безпосередньо впливають на поліпшення економічного стану та динаміку розвитку галузі рослинництва показники темпу росту виробництва та реалізації продукції, що впливає на економіку держави загалом.

Краще мати високі темпи зростання галузі рослинництва, тому що суспільство отримає більше аграрної продукції, отже, більше будуть задоволені потреби населення, країни та підприємств. Але треба звернути увагу на якість виготовленої продукції, структуру створеного продукту.

Якщо темпи росту нульові або негативні, то на відносно невеликому проміжку часу це не загрожує розвитку економіці держави, це може відбуватися за рахунок зниження собівартості, збільшення фондівіддачі та продуктивності праці.

Оптимальні темпи ґрунтуються на сформованій макроекономічній рівновазі економіки.

Високі темпи економічного зростання характерні для країн з перехідною економікою (темпи зростання до 15 % – країни Південно-східної Азії). Розвинені країни мають

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

температури зростання від 1 до 4 %, що обумовлено політикою обмеження темпів зростання економічними факторами. Для Української економіки характерне стабільне економічне зростання в середньому 5–6 % на рік.

Конкурентоспроможність – основний фактор просування продукції рослинництва на нові ринки збуту. Сільське господарство відрізняється консервативністю і нееластичністю, неадекватністю реагування на умови та вимоги ринку. У разі падіння попиту на продукцію вітчизняного виробника сільське господарство в силу своєї інертності не може швидко пристосуватися до мінливої ситуації. Необхідність бюджетної підтримки обумовлена тим, що сільське господарство в умовах ринку не може в силу своєї специфіки успішно брати участь у міжгалузевій конкуренції.

Аграрне виробництво, яке характеризується сезонністю і тривалістю виробничого циклу, сильною залежністю від природно-кліматичних факторів, що через нееквівалентність у товарообміні з іншими галузями економіки, низьку інвестиційну привабливість та купівельну спроможність населення країни і багато інших негативних факторів є збитковою або у кращому випадку низькорентабельною галуззю.

Ціна як фактор умови ринкової економіки. Ціноутворення на продукцію рослинництва повинно контролюватися і регулюватися на законодавчому рівні. В умовах нерегульованої ринкової економіки, при вільній конкуренції ціни в монополізованому секторі ціни на продукцію рослинництва ростуть значно швидше, ніж у демонополізованому секторі, що створює нездоланий для сільськогосподарського виробництва диспаритет цін між вартістю аграрної продукції і вартістю ресурсів, необхідних для виробництва зазначеної продукції.

Вказані особливості породжують необхідність постійного втручання і підтримки держави, тому що сільське господарство не є привабливим для інвесторів, що робить цю галузь неконкурентоспроможною. Державне регулювання сільськогосподарського виробництва в розвинутих країнах Заходу є потужним важелем проведення економічної та фінансової політики в аграрному виробництві. Механізм державного регулювання економіки галузі відрізняється в них великою різноманітністю використання економічних і фінансових інструментів. Ці відмінності обумовлені національними особливостями розвитку сільського господарства, рівнем продуктивних сил, позиціями країни на світовому аграрному ринку та іншими факторами.

Список використаних джерел

1. Садчиков В. С. Шляхи прискорення інноваційного розвитку підприємств галузі рослинництва / В. С. Садчиков, В. П. Ільчук // Наукові основи економічного розвитку України та світу : колективна монографія / за заг. ред. О. В. Царенко, С. В. Коляденко, В. П. Ільчука. – Д. : НГУ, 2014. – С. 198–214.
2. Саблук П. Т. Розвиток інституцій удосконалення механізму реформування аграрного сектору економіки / П. Т. Саблук // Економіка АПК. – 2010. – № 10. – С. 3–11.
3. Олійник О. В. Сталість розвитку господарств різних категорій в аграрному секторі / О. В. Олійник, Г. С. Морозова // Економіка АПК. – 2010. – № 6. – С. 96–102.
4. Ільчук В. П. Становлення та розвиток організаційних структур в аграрному бізнесі / В. П. Ільчук, В. С. Садчиков // Комплексне забезпечення якості технологічних процесів та систем : матеріали Міжнародної науково-практичної конф. (Чернігів, 14–16 травня 2013 р.). – Чернігів : ЧДТУ, 2013. – С. 193–195.
5. Давідов М. В. Шляхи організаційно-фінансового забезпечення інноваційного процесу на підприємствах України // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 4. – С. 130–134.